MALTA

QORTI TA' L-APPELL

ONOR. IMHALLEF

GINO CAMILLERI

Seduta tas-27 ta' Mejju, 2014

Appell Civili Numru. 35/2006/1

Appell numru 35/2006

Avukat Peter Fenech

vs

Saviour Balzan

Il-Qorti

Rat li l-Qorti tal-Magistrati (Malta) fis-seduta tat-12 ta' Lulju 2012 ippronunzjat is-segwenti sentenza fil-kawza fl-istess ismijiet premessi:-

"*Il-Qorti*

Rat l-avviz ipprezentat fit-3 ta' Frar, 2006 fejn ir-rikorrent talab lill-din il-Qorti tikkundanna lill-intimat ihallas lill-attur is-somma li tigi hekk likwidata in linea ta' danni skont il-Ligi dwar l-Istampa wara li jigi dikjarat li ngurja u mmalafama lill-attur bis-silta fil-kaxxa 'Unforgettable Quote of the Week' ppubblikata fil-pagna numru 19 tal-harga tal-gazzetta Malta Today tad-29 ta' Jannar 2006 li kopja tieghu qed tigi esebita bhala dokument PF1 fejn il-konvenut bhala editur ta' l-istess gazzetta ghamel allegazzjonijiet li huma foloz u malafamanti fil-konfront ta' l-attur u li

ghandhom bhala skop li joffendu l-unur u l-malafama ta' l-istess attur u jesponuh ghar-ridikolu u d-disprezz tal-pubbliku.

Illi bhala fatt l-attur la qatt qal li ma kellux x'jaqsam mal-kumpannija VAB Company Limited u qatt ma xehed fil-Qorti ta' l-Appell fis-27 ta' Jannar 2006.

Rat ir-risposta tal-intimatipprezentata fis-6 ta' Marzu, 2006 fejn eccepixxa li dak li gie rapportat fil-kitba citata inparti ittiehdet fuq kif giet riportata kawza ta' libell li ghamel l-attur kontra l-konvenut fil-harga tat-Times of Malta tal-25 ta' Jannar 2006, u parti ohra kif gie rrapurtat f'sentenza ta' l-Appell citata. Illi l-attur qatt ma jidher li lmenta minn dan ir-rappurtagg ghaliex ittiehed li bhala fatt huwa minnu u di piu s-sentenza in kwistjoni tirraporta testwalment li xehed hekk.

Huwa eccepixxa ulterjorment illi, anke dato non concesso li l-fatti ma humiex precizi f'kull dettall, bhala fatti kif rapportati, minn dak li qieghed jilmenta l-attur, ma hemm assolutament xejn li huwa malafamanti jew li joffendi l-unur tieghu jew jesponuh ghar-redikolu u disprezz tal-pubbliku, u ghaldaqstant m'hemmx lok li l-attur jitlob xi xorta ta' danni kif minnu pretizi.

Illi, finalment, filwaqt illi jinsisti li t-talbiet attrici huma infondati fil-fatt u fid-dritt, huwa jistqarr li kull ma qieghed jaghmel l-attur huwa li jistiwixxi kawza wara kawza kontra l-konvenut, anke fuq l-icken haga, bl-iskop li jaghlaq halq il-konvenut fuq kwistjonijiet li ghandhom importanza ghall-pubbliku in generali.

Rat l-affidavit ta' Peter Fenech fejn qal illi l-oggezzjoni tieghu hija ghal fatt illi l-'Quote of the Week' qieghed jipprova jirridikola lir-rikorrent u jaghti impressjoni lill-qarrejja li kien qieghed jigdeb u kien qed jipprova jqarraq meta fil-gimgha ta' qabel kien ipprezenta zewg libelli kontra zewg artikolisti ta' l-istess gazzetta ghall-artikolu taghhom fuq l-istess materja.

Il-parti tal-kwotazzjoni illi huwa hassu malafamat biha kien is-segwenti:-
"Lawyer Dr Peter Fenech, Director of the Company, said that he was involved in the final stages of the discussions which led to the convened taking over the establishments (Jumbo Lido) in her hands" Peter Fenech, who said in a libel that he had nothing to do with the said company, in the Appeals Court dated 27th January 2006, VAB Company Limited vs Maria Isabella sive Marisa Turkdogan"

Dr Peter Fenech ikompli jghid illi l-editorjal li hemm fl-istess pagna fejn tingieb is-silta malafamanti meritu tal-kawza odjerna huwa attakk sfrenat fil-konfront tieghu wara illi huwa fetah iz-zewg kawzi ta' libel.

Dwar dak rapportat fis-silta, r-rikorrent jghid illi kienet miktuba b'mod sabiex tinghata l-impressjoni lill-qarrej li libel gie ipprezentat sabiex jigu aljenati l-imhuh tal-qarrejja u inghata l-impressjoni illi huwa xehed fil-Qorti ta' l-Appell wara li pprezenta l-Appell.

Huwa sahaq illi mhux minnu illi huwa qal li ma kellux x'jaqsam ma VAB Company Limited, peress illi huwa direttur tal-istess kumpannija u dana kien stqarru fil-Qorti. Huwa sahaq ulterjorment li li kien qal kien li la qatt kelu jaghti flus lill-Gvern jew Dipartiment tal-Gvern u la qatt ma kellu jigbor personalment flus minghand Maria Isabella Camilleri, kif gie rrappurtat, peress illi huwa agixxa dejjem fil-vesti professjonali tieghu bhala Avukat.

Huwa jistqarr ukoll illi fis-27 ta' Jannar 2006, huwa qatt ma xehed fil-Qorti tal-Appell, izda dakinhar inghatat is-sentenza quddiem il-Qorti tal-Appell fl-ismijiet 'VAB Company Limited vs Maria Isabella sive Marisa Turkdogan'.

Dr. Fenech stqarr illi dak kollu li ntqal huma lkoll fatti ngurjuzi fil-konfront tal-istess rikorrent u jnaqqsu kemm ir-reputazzjoni professjonali kif ukoll l-integrita tieghu. Huwa stqarr ukoll li hafna nies kellmuh dwar tali artikolu wara li gie ppublikat u baqa' jircievi kummenti minghand in-nies dwar l-artikolu fejn deher illi sar hafna hsara lilu.

Fis-seduta tat-3 t'Ottubru, 2006 xehed l-istess Dr. Peter Fenech fejn ikkonferma li huwa c-Chairperson tal-Mediterranean Conference Centre, ghal-liema post huwa jircievi remunerazzjoni ta' tlett t'elef u hames mitt Liri Maltin fis-sena u stqarr ukoll illi meta nqalghet il-kwistjoni bejn is-socjeta' VAB Company Limited u l-Kummissjoni tal-Partit huwa kien gja fil-kariga ta' Chairman tal-Conference Centre. Ikkonferma wkoll li hu fil-kapacita personali tieghu qatt ma kellu jaghti mitt elf lira Maltin lill-Gvern Malti kif qed jigi allegat.

Fil-21 ta' Novembru 2006 xehed Saviour Balzan fejn stqarr illi hu bhala editur tal-gazzetta Malta Today, beda jinvestiga kaz illi l-artikolu kien deher fuqu madwar sena u nofs qabel ma gie ppublikat, dwar aspetti bejn il-MEPA u s-socjeta' VAB Company Limited. Tul l-investigazzjoni tieghu skopra li kien hemm flejjes dovuti lill-Lands Department minn din is-socjeta' VAB Company Limited u meta vverifika dwar tali flejjes, l-istess Lands Department infurmah li l-Gvern kien rebah kawza f'Mejju 2005 kontra l-istess socjeta' VAB Company Limited fejn sussegwentement l-istess kumpanija VAB Company Limited infurmat il-Gvern illi ma kentix f'posizzjoni li thallas id-djun li gew kanonizzati permezz ta' sentenza.

Il-kaz beda jigi inizjalment investigat mil-lum mejjet Julian Manduca u sussegwentement wara l-mewt ta' Julian Manduca dahal fil-kaz James Debono li baqa' jinvestiga l-kaz. Mill-investigazzjoni li mbaghad ghamel l-istess James Debono irrizulta li mument minnhom tali dejn dovut lill-Lands Department minn VAB Company Limited giet mahfura.

Stharrig ulterjuri tal-istess James Debono wera illi direttur tas-socjeta' VAB Limited kien ir-rikorrent Peter Fenech. Id-Diretturi kienu ir-rikorrent Peter Fenech u missieru Frank Fenech u l-kumpanija kellhom tlett shareholders li wiehed kienet il-kumpanija Frank Holdings Limited. F'liema kumpanija r-rikorrent kien kemm

Direttur kif ukoll shareholder. Fil-kumpanija VAB Company Limited Dr. Fenech kien segretarju tal-kumpanija.

Wara li gab din l-informazzjoni, l-istess Balzan ta struzzjonijiet lil gurnalist tieghu sabiex jikkomunika ma' Dr. Fenech u dan peress li fl-opinjoni tas-sur Balzan, Dr. Fenech huwa persuna pubblika u huwa wkoll rapprezentant tal-kumpaniji li qed jigu nvestigati. Huwa kkunsidrah ukoll bhala persuna pubblika peress li ghal zmien twil kien attivist politiku u kien nominat bhala persuna kwalifikata appuntati f'diversi azjenti governattivi.

Sussegwentement fil-4 ta' Dicembru, 2005 hareg pubblikazzjoni dwar l-istorja, izda qabel James Debono kien ikkomunika ma' Dr. Peter Fenech u dan irrifjuta li jirrispondi ghad-domandi li ghamillu. Dan l-artikolu kien intitolat "Government rights off activists LM110,000 Bill", f'liema artikolu fost affarijiet ohra, il-kumpanija VAB Company Limited giet indikata bhala l-kumpanija tar-rikorrent.

Sussegwentement fil-15 ta' Jannar, 2006 rega' ppublika artikolu iehor fejn kompla dwar il-kwistjoni li l-Gvern hafer renti dovuti din id-darba minn partiti politici. Huwa stqarr izda li fl-ebda minn dawn l-artikolu ma gie indikat b'mod emfatiku li s-socjeta' VAB & Co Ltd kienet kumpanija tar-rikorrent. Huwa kkonferma wkoll li fuq dawn iz-zewg artikoli qatt ma sar libell.

Sussegwentement fid-19 ta' Jannar, waqt li kien qed jiddiskuti l-artikoli u l-investigazzjoni taghha ma' James Debono, dan qallu sabiex jikkomunika ma' l-istess Dr. Fenech bil-ghan li jgib informazzjoni minghandu. Dr. Fenech irrifjuta li jikkumenta u ghalhekk l-istess James Debono baghat email b'domandi fiha, fosthom domanda fis-sens illi "in view of the agreement reached between your company and the Lands Department in which outstanding groundrents where waived off against the recision of the deed as VAB did not have any other assets from where the department could recoup the arrears or any part thereof, is your company still demanding payments... ". Dawn id-domandi baqghu qatt ma gew risposti.

Fit-22 ta' Jannar, 2006, rega' nkiteb artikolu iehor fuq l-istess tema fejn it-titolu kien "As government waives Lm100,000 bill, Peter Fenech claims LM138,000". L-intimat stqarr li tali kont huwa rizultat ta' sentenza moghtija mill-Qorti tal-Appell fis-27 ta' Jannar, 2006 fl-ismijiet VAB Company Limited vs Maria Isabella sive Marisa Turk Dogan fejn is-socjeta VAB Company Limited rebhet kawza ghall-pagamenti ta' management agreement, kera u flejjes ohra dovuti u dan skont l-istess artikolu fl-ammont komplessiv ta' madwar mija u tmienja u tletin elf Liri Maltin (Lm138,000).

Fix-xhieda tieghu Balzan qal, illi r-rikorrent qatt ma nforma lill-intimat illi s-socjeta' VAB Company Limited ma kenitx tieghu jew ma kellux konnessjoni maghha u qatt ma nnegaha. Sussegwentement, bhala rizultat tal-kawza mirbuha fil-konfront ta' Mary Isabella sive Marisa Turk Dogan, din giet ordnata thallas mija tmienja u tletin elf, tlett mija u hamsa u tmenin punt tmienja u erbghin centezmu (LM138,385.48), liema flejjes kienu dovuti lis-socjeta' VAB Company Limited u l-intimat dejjem kien jara lir-

rikorrent bhala ufficjali peress li kien direttur u rapprezentant legali, segretarju u shareholder, kemm ta'Frank Holdings Ltd, kif inhi shareholder fis-socjeta' VAB Limited. Huwa stqarr illi jaf li fis-socjeta' Frank Holdings Limited ir-rikorrent kellu share wiehed. Stqarr illi r-rikorrent kien direttur f'kumpanija fejn is-shareholder principali kien missieru, Frank Fenech.

Fis-seduta tat-28 ta' Marzu, 2007 xehed Vincent Gilson fejn qal illi fil-kariga ta' Officer in Charge mir-Revenue u Assistent Head responsabbli mill-enforcement fid-dipartiment tal-Artijiet huwa kkonferma li kien hemm kuntratt ffirmat fit-3 t'Ottbru, 2005 redatt minn nutar Vincent Miceli tad-Dipartiment tal-Artijiet f'liema kuntratt ghalkemm huwa ma kienx involut fit-trattattivi jidher illi saret mahfra tal-arretrati tac-cnus. Irrizulta wkoll li d-dipartiment tal-artijiet kien ghamel ittra ufficjali kontra s-socjeta' VAB Company Limited fejn kienet talbet li jithallsu b'lura c-cnus bl-arretrati u s-socjeta' VAB company Limited kienet ghamlet kawza sabiex tikkontesta tali ittra ufficjali liema kawza izda hija tilfet. Allura l-Lands Department beda jinsisti ghall-hlas dovuti lilha.

Huwa stqarr ukoll li kien qed jircievi hafna ittra li nfurmawhom li l-post kien maghluq, allura l-post kien eyesore allura kellu jitnehha minn fejn kien. Fil-5 ta' Mejju imbaghad ic-chairman tas-socjeta' VAB Company Limited, Frank Fenech, kiteb lil Lands Department, fejn filwaqt li gharrfet lill-istess Lands Department li ma kienetx f'posizzjoni li thallas ghac-cnus b'lura, offriet in skambju illi flok isir il-hlas, hija ccedi c-cens li kien fadlilha u taghti l-proprjeta lura lill-Gvern.

Din l-ittra eventwalment waslet sabiex fit-3 t'Ottubru 2005 tigi ffirmata l-kuntratt illi gja kien semma l-istess Gilson. Liema kuntratt izda peress illi huwa right off ta' ammont konsiderevoli, kellu jsir minn naha tal-Ministeru tal-Finanzi u ghalhekk, il-parir tal-Ministeru tal-Finanzi kellu jinghad qabel ma l-Ministru tal-Artijiet jkun jista' jaghmel tali right off.

Jirrizulta wkoll li l-istess socjeta' VAB Company Limited ma kienx sar stharrig da parti tal-Lands Department jekk din kellhix xi flejjes jew jekk kellhiex tiehu xi flus allura id-Dipartiment tal-Artijiet ma kienx a korrent tal-fatt illi kellhom jithallsu xi flejjes lill-istess socjeta' VAB Company Limited.

Fis-seduta tat-22 ta' Jannar, 2008, instemghu tlett xhieda, ossia Andrew Paris, John Jaccarini u Paul Zammit. Andrew Paris fix-xhieda tieghu stqarr li huwa kien jaf lil Dr. Fenech personalment bhala habib tieghu u meta ra l-artikolu fit-22 ta'Jannar, 2006 huwa ltaqa' mal-istess rikorrent u hass li kellu jghidlu li l-insinwazzjonijiet li kienu qed isiru hemm hekk kienu ta detriment tal-istess rikorrent peress illi kien hemm insinwazzonijiet professjonali.

John Jaccarini xehed ukoll u qal illi kien jaf lil Dr. Fenech personalment u meta ra l-artikolu fit-22 ta' Jannar, 2006 hass li dan kien ingurjuz fil-konfront ta' Dr. Fenech u stqarr li filwaqt li jaf li r-rikorrent kellu konessjoni mal-kumpaniji msemmija huwa

hass l-artikolu kienu ingurjuzi peress illi kienu qeghdin jippruvaw jitfghu dell ikrah fuq ir-rikorrent.

Xehed ukoll Paul Zammit fejn stqarr li hu habib antik tar-rikorrent u meta ra l-artikolu tat-22 ta' Jannar, 2006 huwa hass illi dan kien ingurjuz u dan aktar u aktar meta l-istess Zammit jahdem fil-qasam ta' riklamar u l-media jafha sew u kien avza lir-rikorrent mill-ewwel li din il-haga kienet ser tidher kera fuqu.

Fit-18 ta' Gunju, 2008, rega' xehed Dr. Peter Fenech fejn qal li hu llum ma kellu ebda konnessjoni aktar mas-socjeta' VAB Company Limited peress li dina kienet kumpanija dormant. Stqarr illi s-socjeta VAB Company Limited kienet hadet il-Lido bl-isem Jumbo Lido b'cens minghand il-Kummissarju tal-Artijiet u stqarr illi c-cens kien ta' madwar sitt t' elef u sitt mitt Lira Maltin (Lm6,600) fis-sena u li f'mument minnhom kien hemm kuntratt ta' cens bejn is-socjeta' VAB Company Limited u l-Kummissarju tal-Artijiet.

Stqarr ukoll illi hu ma kienx involut fin-negozjati mal-Gvern u sa fejn jaf hu ma kien hemm ebda laqghat ma' rapprezentanti tal-Kummissarju tal-Artijiet izda l-ftehim intalahaq permezz ta' korrispondenza. Huwa stqarr illi n-negozjati mal-Kummissarju kienu fis-sens illi l-Kummissarju tal-Artijiet ried lura l-art in kwistjoni, liema art pero ma setax jiehu lura peress illi kien hemm cens fuq tal-art affavur tas-socjeta' VAB Company Limited. Allura n-negozjati li wasslu li jinhafru c-cnus b'arretrati kienet attwalment ibbazata fuq tali fatt. Huwa stqarr ukoll illi kullma kien direttur fis-socjeta' VAB Company Limited u kullma kien jaghmel huwa li jattendi ghal-laqghat tal-kumpanija.

Fit-12 ta' Novembru 2008 xehdet Margaret Falzon Assistent Direttur tad-Dipartiment tal-Artijiet li fiha kkonfermat li permezz ta' ittra datata 5 ta' Mejju, 2005, Frank Fenech bhala Chairman tal-VAB Company Limited kien kiteb lill-istess Kummissarju tal-Artijiet fejn filwaqt li ghamel riferenza ghal fatt illi kellhom kuntratt ta' cens li beda fl-1989 f'Qui Si Sana huwa stqarr li l-kumpanija ma kenitx f'posizzjoni finanzjarja li thallas ic-cnus b'lura, allura offra li l-kuntratt ta' hamsa u ghoxrin sena jitterminah qabel iz-zmien.

Permezz ta' ittra tat-23 ta' Gunju, 2009, imbaghad ittra tad-Direttur tal-Lands lil Permanent Secretary tal-Ministeru tal-Finanzi, informa illi "considering the prime area where the land is-situated, the department considers it best to accept the company's request to terminate the emphytheutical grant and therefore your authority is being requested for the waiving off of outstanding rent up to the date of deed of recission." Permezz ta' ittra datata 25 ta' Lulju, 2005 il-Permanent Secretary fi hdan il-Ministeru tal-Finanzi approva tali suggeriment tal-Kummissarju tal-Artijiet "on the understanding that no precedent should be created."
fid-dokumentazzjoni kollha li kienet tidher fil-files tad-dipartiment u stqarret illi kullma kien
L-istess xhud qalet ukoll illi l-Avukat Peter Fenech imkien ma kien jinkwadra hemm hija s-socjeta' VAB Company Limited.

Fis-seduta tal-21 ta' Jannar, 2009 xehed Albert Mamo fejn stqarr illi hu l-Kummissarju tal-Artijiet u kellu pressjoni kbira biex il-Lido li kien inghata b'cens lil VAB & Co.Ltd jitnehha peress illi kien qed ikerrah il-bajja u kien hemm problemi strutturali wkoll. Kien ghalhekk illi wara diskussjoni mal-Awtorita kompetenti huwa wasal f'kompromess mal-istess kumpanija billi minflok ma joqghod jaghmel kawzi ulterjuri, gie miftiehem li c-cens ta' hamsa u ghoxrin sena jigi tterminat qabel iz-zmien u c-cens dovut jigi mahfur.

Huwa stqarr illi t-trattattivi ma' sarux mieghu jew mad-Dipartiment ta' l-Artijiet, izda kellu struzzjonijiet sabiex jaghmel dan. Huwa stqarr ukoll li fid-diskussjonijiet dwar il-kuntratt ta' rexxizjoni Dr. Peter Fenech kien il-persuna li kien qed jaghmel it-trattattivi u dan peress illi kien l-Avukat ta' l-istess kumpanija. Huwa stqarr illi l-kuntratt ta' rexizzjoni kien rakkomandat lilu mid-direttur generali tat-taqsima tal-proprejta tal-Gvern jigifieri l-Perit Sciberras wara li din giet approvata mill-Ministru responsabbli ghall-Artijiet, li kien il-Ministru Tonio Borg.

Huwa stqarr illi tali tip ta' ftehim kien diga ntlahaq precedentement ma' persuni ohra. Allura kien hemm gja precedent dwar tali tip ta' ftehim. Huwa kkonferma li l-korrispondenza kollha kienet iffirmata minn Frank Fenech, Chairman ta' l-istess kumpanija VAB Company Limited. Hu kkonferma li huwa ma kien jaf b'ebda pendenzi fil-Qrati bejn l-istess VAB Limited u kumpaniji ohra salv meta gie mitlub mill-Avukat ta' certa Maria Turk Dogan fejn intalab jiddikjara jekk is-socjeta' VAB & Co. Ltd kellha dritt illi tissulloka lil terzi, liema dritt huwa kkonferma li ma kellhiex. Huwa kkonferma wkoll illi d-dejn li gie eventwalment mahfur, kien dovut mis-socjeta' VAB & Co Limited u qatt ma kien dovut minn Dr. Peter Fenech personalment.

Fl-istess seduta xehdet Marisa Camilleri fejn stqarret li hi kellha x'taqsam mal-post Jumbo Lido fejn hi u r-ragel taghha kien ghamel agreement biex ikunu jistghu jiehdu l-post huma. Ghalkemm m'ghandhix idea x'attwalment iffirmat, peress illi s-sinjura Camilleri qalet li cemplilha r-ragel u talabha tmur il-Belt biex tiffirma xi dokument, hija stqarret illi mument minnhom kien hemm maltempata u saru hsarat kbar fil-lido u ghalhekk ma setghux joperaw. Sussegwentement ippruvaw jiddiskutu ma' Frank Fenech biex jaslu ghal xi ftehim izda ftehim ma ntlahaqx. Imbaghad saru l-kawzi, u bhala rizultat tal-kawza, huma gew debituri tas-socjeta' VAB Company Limited fis-somma ta' Lm138,048. hija kkonfermat illi Dr. Peter Fenech kien qed jidher ghall-istess Frank Fenech u anke kien involut f'negozjati ghan-nom tas-socjeta' VAB Limited u anke ghan-nom ta' missieru.

Stqarret ukoll li darba minnhom Dr. Fenech kien gie ghandhom sabiex jitlob il-hlas tal-kera u qalilhom jekk ma jhallsux dawn ser issirilhom kawza. Ikkonfermat li kien hemm hsarat strutturali fil-post Jumbo Lido meta ttiehed il-post minnhom u kienu qed isiru xi xoghlijiet sabiex jigi rrangat. Izda l-hsarat kienu tali li ma setghux jirrangawhom.

Fis-seduta tal-25 ta' Marzu, 2009 rega' xehed Dr. Peter Fenech fejn ikkonferma li kull fejn kien hemm kawza involuta mas-socejta' VAB Company Limited huwa kien xehed f'kull kawza pertinenti ghal din il-kumpanija.

Xehed ukoll dakinhar Dr. Tonio Borg, li dak iz-zmien qal li fiz-zmien in kwistjoni kien Ministru responsabbli ghall-artijiet pubblici bejn Settembru 1998 u Marzu 2008. Huwa kkonferma illi kien hemm decizjoni tal-Gvern li jiehdu lura l-pussess tal-Jumbo Lido u dan biex il-post jitwaqqa' u flok ma wiehed jidhol il-Qorti, kien hemm suggeriment li jigi tterminat ir-relazzjoni legali li kien hemm u l-arretrati tac-cens jigu waived.

Huwa kkonferma li d-dipartiment kien wasal ghall-konkluzjoni li kien impossibbli ghalih li jigbor ic-cnus li kellu b'lura u allura hu ma jaf b'ebda ftehim privat bejn min kellu c-cens qabel u xi terza persuna dwar xi pagamenti li kellhom jithallsu. Huwa kkonferma izda li qabel ma d-dipartiment ghamel il-kuntratt ta rexizjoni kien ghamel ir-ricerki kollha necessarji fl-insinwa u allura l-iskrittura privata certament ma dehritx fl-insinwa.

Dwar l-involviment tar-rikorrent, Dr. Borg jistqarr illi ghalkemm ma tkellem ma' ebda rapprezentant tal-kumpanija huwa jiftakar li darba minnhom waqt li kien iltaqa' mieghu x'imkien, ir-rikorrent kien wrieh ix-xewqa illi l-kirja tal-post Jumbo Lido jitkompla. Izda huwa qallu li l-Gvern iddecieda li jehodlu lura l-pussess tal-Jumbo Lido u l-Gvern kien dispost li jasal ghal xi tip ta arrangament ta' kumpens peress illi l-post kien ser jittiehed qabel il-perjodu tal-kuntratt.

Xehed ukoll Frank Fenech fejn stqarr illi hu wiehed mid-diretturi tas-socjeta' VAB Limited li fih direttur hu u t-tifel tieghu Peter Fenech. Il-kumpanija kienet proprjetarja tal-Jumbo Lido u kkonferma illi mument minnhom sar jaf li l-gvern kien ser jiehu lura l-pussess tal-Jumbo Lido u ghalhekk kien talab lit-tifel tieghu, ir-rikorrent, sabiex jikkuntattja lid-dipartiment biex isiru xi proposti ta' transazzjoni. Frank Fenech ikkonferma illi wara l-ittra li baghat it-tifel tieghu huwa mar id-Dipartiment ta' l-Artijiet peress illi dawn cemplulu fejn mar wahdu. Huwa kkonferma wkoll li l-avukat li hu kien kkonsulta ghal parir legali kien Dr. Joseph Schembri u stqarr illi Dr. Peter Fenech qatt ma dahal fl-istadju tat-trattattivi u qatt ma dahal fil-kwistjoni tal-management agreement ma' terzi persuni li kienet qed tmexxi l-Lido u li maghhom kellhom kwistjoni.

Fis-seduta tat-2 ta' Novembru 2010 xehed il-Perit Joseph Sciberras li stqarr illi huwa kien jokkupa il-kariga ta' Direttur Generali tat-taqsima propjeta' tal-Gvern u filwaqt illi ma ftakarx jekk il-post 'Jumbo Lido' kienx mikri jew moghti b'cens, huwa ftakar li kien hemm kawza biex il-Gvern jirkupra l-flus dovuti lilu. Stqarr ukoll illi kien hemm ordni tal-Gvern li ried iwaqqa il-'Jumbo Lido' u kien hemm decizjoni illi kellu jsir kuntratt iehor biex ic-cens jigi xolt u dan kellu jsir ghax il-Gvern ma kienx dispost illi l-kwistjoni tigi mehudha il-Qorti, peress illi ried jaghlaqha fi zmien qasir. Huwa stqarr li kien jaf li kien hemm progett gewwa Qui-Si-Sana li kien ser jinvolvi anke il-post 'Jumbo Lido' u li, sa fejn jaf hu, ic-censwalist kienet kumpannija.

Rat illi fis-17 ta' Ottubru, 2011 il-Qorti tat liz-zewg partijiet zmien sabiex jaghmlu n-nota ta' sottomissjonijiet taghhom u ddifferiet il-kaz ghall-5 ta' Dicembru 2011 ghall-finali trattazzjoni. Saru n-noti ta' sottomissjonijiet tar-rikorrenti fil-31 t'Ottubru, 2011 u tal-intimat fit-28 ta' Novembru, 2011. Saret it-trattazzjoni fil-5 ta' Dicembru 2011 u l-kaz gie differit ghas-sentenza.

Ikkunsidrat

Il-kwistjoni mertu tal-kawza odjerna u li wasslet ghall-artikolu in kwistjoni tirrigwarda ftehim milhuq mill-kumpanija VAB & Company Limited li dak iz-zmien kellha c-cens ta' fond li kien jinsab fi Qui Si Sana biswit il-bahar ghall-hamsa u ghoxrin sena mill-1989 u l-Lands Department. Dan il-ftehim kien jikkontempla illi l-kumpanija VAB Company Limited iccedi l-kumplament tac-cens taghha, jigifieri d-disa' snin li kien fadlilha. Filwaqt illi c-cnus illi kienu dovuti lill-Kummissarju tal-Artijiet jigu mahfura.

Ir-rikorrent fil-kaz odjern intavola l-kawza fuq is-silta illi deher fil-Malta Today fit-29 ta' Jannar, 2006 fil-kaxxa 'Unforgettable Quote of the Week'. Huwa hass lilu innifsu ingurjat peress illi l-istess intimat, bhala editur tal-Gazzetta, u ghalhekk responsabbli tas-silta, ta' l-impressjoni lill qarrejja illi, filwaqt li r-rikorrent kien fetah zewgt kawzi ta' libelli kontra l-istess gazzetta fejn huwa kien qed jattakka l-fatt li ntqal li huwa kellu jaghti l-flus li inhafrulu mill-Gvern, u li minkejja dan kien qieghed jigbor flus minghand terzi, l-qarrejja issa inghataw l-impressjoni li huwa kien mar il-Qorti tal-Appell jixhed u jghid li kien attwalment involut fid-diskussjonijiet dwar il-post, meta dana ma kienx minnu.

Ir-rikorrent jikkontendi illi l-fatti kif indikati ma humiex minnhom peress illi huwa qatt ma agixxa fil kwalita' personali tieghu izda dejjem bhala Avukat tal-kumpannija, li taghha huwa kien ukoll direttur, u huwa qatt ma xehed fil-Qorti tal-Appell, kif gie rappurtat li ghamel.

L-intimat minn naha tieghu jirrispondi ghal tali allegazzjonijiet billi jghid illi tali artikolu ma joffendix l-unur u l-fama tieghu peress illi fis-sustanza l-fatti addebitati huma minnhom u allura jikkostitwixxu fair comment dwar persuna li tokkupa kariga pubblika u li di piu hija direttament jew mod iehor marbuta max-xena politika.

Ikkunsidrat

Mill-fatti pprezentati miz-zewg partijiet, jirrizulta ampjament ippruvat illi c-cens moghti mill-Kummissarju tal-Artijiet ghall-post fejn kien hemm il-Jumbo Lido kien moghti lis-socjeta' VAB & Company Limited u dan kien moghti lilha permezz ta' kuntratt tal-24 ta' Mejju, 1989 ghall-perjodu ta' hamsa u ghoxrin sena.

Mill-provi prodotti wkoll jirrizulta skont xhieda kemm tar-rikorrent kif ukoll tal-intimat illi wahda mis-shareholders tal-kumpanija VAB Company Limited kienet is-socjeta' Franks Holdings Limited illi fiha l-azzjonist principali kien missier ir-rikorrent, filwaqt illi r-rikorrent kellu share wiehed.

Jirrizulta wkoll skont l-istess xhieda li Dr. Peter Fenech kien ukoll is-segretarju VAB Company Limited u Franks Holdings Limited kif ukoll direttur tat-tnejn.

L-ilment principali tar-rikorrent fil-kaz odjern huwa illi l-intimat irrifera lil Dr. Peter Fenech bhala l-persuna illi xehed fil-Qorti tal-Appell u qal li kien involut fil "final stages of discussions which led to the convened taking over the establishment (Jumbo Lido) in her hands".

Mill-fatti kif jirrizultaw waqt l-andament tal-kawza, hareg car illi r-rikorrent kien Direttur tal-kumpannija VAB Company Limited, kif ukoll kien l-Avukat tal-istess kumpannija. Hareg ukoll car illi fis-27 ta' Jannar 2006, fil-Qorti tal-Appell ma ntqalx tali kliem li gie rrapportat fis-silta prodotta fil-Malta Today tad-29 ta' Jannar 2006.

Ikkunsidrat

Illi kif stqarret il-Prim'Awla tal-Qorti Civili fil-kawza Dr. Louis Galea vs Dr. Joe Mifsud fit-23 ta' Marzu, 2009, "f'kawzi bhal prezenti, u cioe f'kawza ta' libell, hemm bilanc li ghandu jinzamm bejn id-dritt f'socjeta' demokratika li wiehed jghid u jesprimi ruhu u jsemmi l-opinjoni tieghu bl-aktar mod liberu u bejn id-dritt ta' kull cittadin li jgawdi reputazzjoni u l-isem tajjeb tieghu u dan dejjem fl-isfond ta' socjeta demokratika."

Il-Qorti rat ukoll fejn il-Qorti tal-Appell fil-kawza fl-istess ismijiet deciza fit-3 ta' Frar, 2012 stqarret li "gurnalizmu investigattiv ghandu jinghata ampja protezzjoni f'socjeta' demokratika, anke jekk certi allegazzjonijiet jigu michuda minn dak milqut, il-gurnalist dejjem jibqalghu d-dritt li jinvestiga u jistharreg fuq allegazzjoni anke jekk tibqa' allegazzjoni mhux pruvata kif trid il-Ligi. F'dak li jsir gurnalizmu investigattiv serju, anke meta jirrizulta zball genwin, jista' wkoll ikun tollerat."

L-istess argumentazzjoni kienet qalet kemm il-Qorti Kostituzzjonali, kif ukoll il-Qorti tal-Appell fis-sentenza Galea vs Mifsud fit-28 ta' Settembru, 2007 fejn qalet "gurnalizmu investigattiv ghandu jimmerita aktar protezzjoni u dan fl-interess tal-pubbliku in generali li jkun infurmat."

Fil-kawza odjerna jirrizulta illi l-intimat qieghed jimpingi l-argumenti kollha tieghu fuq il-fatt illi r-rikorrent huwa persuna pubblika. Mill-fatti kif ippruvati, ghalkemm ir-rikorrent huwa avukat u allura fil-posizzjoni tieghu ta' Avukat fil-Qorti huwa meqjus bhala Ufficjal Pubbliku. Imkien aktar ma jidher illi r-rikorrent jista' jitqies bhala Ufficjal Pubbliku.

L-intimat juza bhala argument a favur tieghu decizjoni moghtija mill-Qorti tal-Appell fis-sena 2004 fl-ismijiet Joseph R. Darmanin vs Gino Cauchi et fejn dan intqal "biex id-divulgizzazzjoni b'kwalsiasi mod ta' informazzjoni bhala ezercizzju lecitu tad-dritt liberu ta' espressjoni iridu jinkorru s-segwenti kundizzjonijiet: il-verita' oggettiva tal-fatti esposti, basta li tkun rizultat ta' ricerka diligenti u serja dwar fatti fil-kompetenza taghha; l-interess tal-pubbliku li jinghata gharfien tal-fatti; u l-korrettezza jew il-kontinenza tal-espressjoni tal-fatti."

Ir-rikorrent minn naha tieghu jirribatti illi skond kif qalet il-Qorti Ewropea fil-kawza Fresos & Roire vs France "the press plays an important role in a democratic society, although it must not overstep certain bounds, in particular in respect of reputation and rights of others. People exercising freedom of expression including journalists undertake duties and responsibilities."

Ikkunsidrat

L-argument kollu tal-partijiet huwa bbazat fuq x'inhuwa d-dover tal-gurnalist lejn il-pubbliku in generali. Harsa lejn il-gurisprudenza kemm nostrana kif ukoll Ewropea turi illi l-gurnalist ghandu d-dritt u d-dover li jinvestiga l-kazijiet, ghandu dritt u dover illi juri l-verita oggettiva tal-fatti, liema verita oggettiva tal-fatti trid tkun rizultat ta' ricerka diligenti u serja. Il-htiega tar-ricerka diligenti u serja hija llum aktar importanti minn qatt qabel tenut kont tal-fatt illi l-pubbliku in generali jhares lejn il-media li fosthom hemm il-gazzetti bhala sors principali ta' informazzjoni dwar il-hafna affarijiet illi qed jigru kemm lokalment kif ukoll internazzjonali b'mod illi l-obbligu fuq il-gurnalist huwa li jassikura li l-informazzjoni li jaghti hu tkun korretta u vero simili. Kif qalet il-Qorti ta' l-Appell korrettement, fil-kawza Galea vs Mifsud "gurnalizmu investigattiv serju anke meta jirrizulta zball genwin, jista' jkun tollerat".

Madanakollu fil-kaz odjern, il-Qorti ma tqisx li fil-kaz in kwistjoni hemm gurnalizmu investigattiv serju peress illi fis-silta rraportata mill-intimat huwa ghamel asserzjonijiet li bi tfittixa semplici, l-istess intimat seta' facilment jara illi attwalment ma kienux minnhom. Di fatti,l-intimat jghid illi r-rikorrent stqarr dawk il-kliem fil-Qorti tal-Appell, meta fil-Qorti tal-Appell huwa ben risaput illi huma f'cirkostanzi rari li jinstemghu xhieda. Apparti minn hekk, l-initmat ghamel asserzjoni illi r-rikorrenti kien involut fin-negozjati tal-hanut minghajr ma jaghmel indikazjoni f'liema vesti kien qieghed jaghmel tali negozjati..

L-intimat jipprova jilqa' ghal ilmenti tar-rikorrenti billi jghid li huwa fair comment fl-ambitu tal-fatti in generali. Il-Qorti madanakollu ma tistax tqis illi l-kumment maghmul mill-intimat huwa fair comment meta qed jigi attribwit lir-rikorrent, fatti li ma jirrizultaw minn imkien u jirrizulta ukoll illi kieku l-istess gurnalist ghamel xoghlu kif suppost, kien jinduna illi dak minnu rappurtat la kien minnu u, wisq aktar, qatt ma ntqal fil-Qorti tal-Appell.

Harsa lejn l-atti processwali tal-kawza fil-Qorti ta' l-Appell kienu juru bic-car illi dak allegat mill-intimat ma kienx minnu.

Il-gurnalist ghandu l-obbligu li jassikura li lill-poplu in generali jaghtih informazzjoni korretta u anke okkorrendo jekk tali nformazzjoni mhijex daqstant korretta minhabba f'xi zball genwin, il-Qorti allura dejjem qeghda hemm biex tipprotegi l-gurnalist peress illi huwa d-dover taghhom li jaghtu l-informazzjoni lil-pubbliku in generali u li huwa d-dover tal-Qorti li tipprotegi tali dritt ta' espressjoni tigi protetta ghal kulhadd.

Madanakollu wara li qieset il-provi kollha, jirrizulta ben car illi hawnhekk m'hemmx kwistjoni ta' zball genwin da parti tal-intimat izda hemm informazzjoni moghtija erronjament, intenzjonalment u bi hsieb uniku illi itellfu r-reputazjoni tar-rikorrent. Tali azzjonijiet din il-Qorti qatt ma tista' tikkondona u allura huma kundannabbli u huma censurabbli.

"Where the Court views the statement as not being seriously made in particular if published without proper research and investigation or with an improper motive, then it will not wish to protect what it views as bad journalism. It is up to journalist to establish their facts in advance." Fil-kaz in kwistjoni huwa car illi dak li stqarr l-intimat mhuwiex fair comment izda huwa rizultat ta' "bad journalism", ghalhekk ghandu jigi ikkundannat minn din il-Qorti.

Illi, apparti minn hekk, l-Qorti ma tistax ma tinnutax illi l-attakk illi kien qieghed isir fil-konfront tar-rikorrent, kien qieghed isir kemm mill-gazzetta stess, kif ukoll mill-parti illi kienet involuta fil kaz fejn r-rikorrent kien qieghed jagixxi bhala Avukat, u kien id-dover tal-gazzetta li tgharraf lill-qarrejja il-kwadru kollu tal-kaz qabel ma taghmel il-kummenti taghha u tindika minn fejn gabet dina l-informazzjoni kollha, peress illi gazzetta, kif gia intqal, ghandha d-dover illi tirrapporta dak li jitqies li huwa ta' dominju pubbliku, izda ghandha id-dover ukoll illi tassikura li ma tintuzax minn terzi persuni sabiex issir hsara lill- persuni ohra kontra min tali terzi persuni ohra ghandhom differenzi, aktar u aktar meta l-persuna illi qieghda tigi attakata kienet attwalment l-avukat li kien qieghed imexxi l-kaz kontra tali terza persuna, ossija Maria Isabella sive Marisa Turkdogan.

Konkluzjoni

Il-Qorti ghalhekk wara li rat il-provi kollha migjuba quddiemha, wara li fliet id-dokumentazzjoni kollha bir-reqqa u wara li qieset il-fatti kollha tal-kaz, filwaqt illi tichad l-eccezzjonijiet kollha ta' l-intimat, tilqa' t-talba tar-rikorrent u tiddikjara illi s-silta fil-kaxxa 'Unforgettable Quote of the Week' ppubblikata fil-pagna numru 19 tal-harga tal-gazzetta Malta Today tad-29 ta' Jannar 2006 li tieghu r-rikorrent kien l-editur jingurja u jimmalafama lill-attur peress illi ghamel allegazzjonijet foloz u malafamanti fil-konfront tal-attur bl-iskop li joffendu l-unur u l-fama tal-istess attur u jesponuh ghar-ridikolu u ghad-disprezz.

Il-Qorti wkoll wara li qieset il-fatti kollha tal-kaz a tenur tal-artikolu 28 tal-Kap 248 tal-Ligijiet ta' Malta qeghda tikkundanna lill-istess intimat ihallas lill-istess rikorrent is-somma ta' tlett t'elef ewro (€3,000) bhala danni likwidati li jrid ihallas l-istess intimat lir-rikorrent. Bl-ispejjes kontra l-intimat."

Rat li l-intimat Saviour Balzan hassu aggravat b'din is-sentenza u ghalhekk interpona appell minnha quddiem din il-Qorti.

Rat ir-rikors ta' l-appell tal-appellant Saviour Balzan fejn gie premess:-

Illi permezz ta' rikors ipprezentat fil-Qorti tal-Magistrati (Malta) fit-3 ta' Frar 2006, l-attur talab lil dik il-Qorti tikkundanna lill-esponent ihallsu s-somma li tigi hekk likwidata in linea ta' Danni skond il-Ligi dwar l-Istampa wara li jigi dikjarat li ngurjah u mmalafamah bis-silta fil-kaxxa *Unforgettable Quote of the Week* ippubblikata f'pagna 19 tal-gurnal Malta Today tad-29 ta' Jannar 2006 li kopja tieghu giet esebita bhala Dokument PF1 fejn l-esponent bhala editur tal-istess gazzetta ghamel allegazzjonijiet li huma foloz u malafamanti fil-konfront tal-attur u li ghandhom bhala skop li joffendu l-unur u l-fama tal-istess attur u jesponuh ghar-ridikolu u d-disprezz tal-pubbliku.

Illi l-esponent irrisponda fis-6 ta' Marzu 2006 fejn eccepixxa li dak li gie rapportat fil-kitba citata inparti ttiehdet fuq kif giet riportata kawza ta' libel li ghamel l-attur kontra l-esponent fil-harga tat-Times of Malta tal-25 ta' Jannar 2006, u parti ohra kif gie rapportat f'sentenza ta' l-Appell citata. Illi l-attur qatt ma jidher li lmenta minn dan ir-rappurtagg ghaliex ittiehed li bhala fatt huwa minnu u di piu' is-sentenza in kwistjoni tirraporta testwalment li xehed hekk.

Huwa eccepixxa ulterjorment illi, anke dato ma non concesso, li l-fatti ma humiex precizi f'kull dettall, bhala fatti kif rapportati, minn dak li qieghed jilmenta l-attur, ma hemm assolutament xejn li huwa malafamanti jew li joffendi l-unur tieghu jew jesponuh ghar-redikolu u disprezz tal-pubbliku, u ghaldaqstant m'hemmx lok li l-attur jitlob xi xorta ta' Danni kif minnu pretizi.

Illi, finalment, filwaqt illi l-esponent insista li t-talbiet attrici huma infondati fil-fatt u fid-dritt, huwa stqarr li kull ma qieghed jaghmel l-attur huwa li jistitwixxi l-kawza wara kawza kontra l-esponent, anke fuq l-icken haga, bl-iskop li jaghlaqlu halqu fuq kwistjonijiet li ghandhom importanza ghall-pubbliku in generali.

Illi permezz ta' sentenza datata 12 ta' Lulju 2012 il-Qorti tal-Magistrati (Malta) cahdet l-eccezzjonijiet kollha tal-esponent, laqghat it-talba tal-attur u ddikjarat illi s-silta fil-kaxxa "Unforgettable Quote of the Week" ippubblikata fil-pagna numru 19 tal-harga tal-gazzetta Malta Today tad-29 ta' Jannar 2006 li tieghu l-esponent kien l-editur jingurja u jimmalafama lill-attur peress illi ghamel allegazzjonijiet foloz u malafamanti fil-konfront tal-attur bl-iskop li joffendi l-unur u l-fama tal-istess attur u jesponuh ghar-ridikolu u ghad-disprezz. Inoltre l-Qorti ikkundannat lill-esponent ihallas lill-attur is-somma ta' tlett elef ewro (€3000) bhala danni likwidati u kif ukoll l-ispejjez tal-kawza.

Illi l-esponent ihoss ruhu aggravat b'din id-decizjoni, u permezz tal-prezenti qieghed jinterponi dan l-umli appell ghal quddiem dina l-Onorabbli Qorti.

Illi l-parti tal-kwotazzjoni li l-attur jghid li hassu malafamat biha kienet is-segwenti:-

"Lawyer Dr. Peter Fenech, Director of the Company, said that he was involved in the final stages of the discussions which led to the convened taking over the establishments (Jumbo Lido) in her hands" Peter Fenech, who said in a libel that he had nothing to do with the said company in the Appeals Court dated 27th January 2006, VAB Company Limited vs Maria Isabella sive Marisa Turkdogan.

Illi l-pern ta' din il-kawza huwa kuntratt ta' cens bejn il-Kummissarju ta' l-Artijiet u s-socjeta' VAB Company Limited, liema kuntratt ta' cens gie rexiss qabel it-terminu miftiehem u fejn ic-cens li kien ghadu dovut mis-socjeta' VAB Company Ltd gie mahfur, liema cens kien jammonta ghal Lm109,965. Illi jirrizulta li l-attur kien kemm Direttur u kif ukoll rapprezentant gudizzjarju tal-istess socjeta', filwaqt li kien ukoll

azzjonist fi Franks Holdings Limited, liema kumpanija kienet azzjonista ta' hamsin fil-mija tal-ishma ta' VAB Company Limited.

Illi l-appellat ipprezenta tlett libelli fuq din l-istorja, li kollha nghatat sentenza fuqhom u kien hemm qbil verbalizzat bejn il-partijiet li l-provi mressqa f'kull wiehed minnhom kienu jghoddu bhala provi ghal-libelli kollha. Illi dawn it-tlett libelli u cioe' Avviz Nru 26/2006, 27/2006 u 35/2006 ilkoll gew decizi u qieghed isir appell minnhom kontestwalment ghal quddiem dina l-Onorabbli Qorti.

Illi l-aggravji huma cari u manifesti u fis-semplicita' taghhom jikkonsistu fis-segwenti:-

1. Illi l-ewwel Qorti waslet ghall-konkluzjoni illi l-artikolu de quo kien libelluz stante illi skond hu s-silta lamentata kienet informazzjoni moghtija erronjament, intenzjonalment u bi hsieb uniku li ittellef ir-reputazzjoni tar-rikorrent.

Illi bir-rispett kollu lejn l-Ewwel Qorti, dan huwa ghal kollox zbaljat ghaliex jidher palezement car li naqset milli tapprezza dan il-kaz fuq il-merti tieghu. Kull ma ghamlet il-Qorti fis-sentenza taghha kien li minflok dahlet biex tanalizza sew is-silta lamentata qabet id-decizjoni taghha taz-zewg sentenzi precedent li tat hija stess fl-Avviz Numru 26/06 u 27/07 u arginat l-istess argument fis-sentenza odjerna meta l-mertu ta' dan il-libell kien jirrikjedi diversament anke jekk hafna mill-fatti kienu sostanzjalment l-istess.

Illi l-ewwel parti tas-silta tirraporta li l-attur, qua Direttur tal-Kumpanija, qal li huwa kien involut fl-istadji finali tad-diskussjonijiet li wasslu biex certa Marisa Turkdogan tiehu f'idejha t-tmexxija tal-Jumbo Lido u dan b'referenza ghas-sentenza ricenti li kienet inghatat fis-27 ta' Jannar 2006 fil-kawza VAB Company Limited vs Maria Isabella sive Marisa Turkdogan.

Illi l-esponent esebixxa kopja tal-istess sentenza minn fejn jirrizulta illi fil-korp tal-istess hemm rilevat is-segwenti:

"L-Avukat Dottor Peter Fenech, direttur tal-Kumpanija attrici, qal li huwa kien involut fl-ahhar tat-taqhdidiet li wasslu biex il-konvenuta tiehu t-tmexxija ta' l-istabbiliment f'idejha."

Kif l-Ewwel Qorti sabet li dan huwa ingurjuz fil-konfront tal-appellat huwa lil hinn minn kwalunkwe immaginazzjoni, u dan meta wiehed iqis li kien l-istess appellat li xehed dawn il-precizi kelmiet. Illi huwa assurd li l-Ewwel Qorti tasal biex

tirrileva f'pagna 18 tad-decizjoni taghha illi bi tfittxija semplici l-esponent irraporta testwalment dak li kien hemm miktub fis-sentenza. Liema sors, jistaqsi l-esponent, kien ahjar mill-istess sentenza? Illi bir-rispett kollu l-Ewwel Qorti ma fehmitx l-ispirtu tal-kwotazzjoni de quo u dan jidher car billi qalet illi huwa fatt maghruf illi huwa rari li jinstemghu xhieda fl-appell. Illi bir-rispett kollu, l-esponent ma qalx li l-appellat xehed fl-appell. Kien qed jikkwota biss dak espress fis-sentenza li nghatat mill-Qorti ta' l-Appell fis-27 ta' Jannar 2006.

Illi fir-rigward tat-tieni parti tas-silta u cioe fejn l-appellat gie indikat bhala l-persuna li qal tali kwotazzjoni u x'qal fil-libelli, jigi rilevat illi din hija traduzzjoni bl-Ingliz ta' dak li gie sottomess mill-appellat fil-korp tal-Avviz tal-libell Avviz Numru 27/06, li qieghed jigi appellat kontestwalment, u cioe' fejn l-appellat qal li hu personalment ma kellux jaghti xi flejjes lill-Gvern u li lanqas kien jifforma parti minn xi kumpanija li kellha taghti xi flus lill-Gvern – haga li mill-provi jirrizulta mod iehor peress hu kien jifforma parti mill-Kumpanija VAB qua Direttur u anke kien shareholder fi Franks Holdings Limited li kellha 50% ta' VAB Co. Ltd.

Illi ghalhekk l-esponent ma jistghax jifhem kif l-Ewwel Qorti setghet issib din il-parti mis-silta bhala libelluza meta dak kollu li kien qed jigi rapportat fiha kien dak li gie sottomess mill-appellat stess fil-libell li ntavola huwa stess.

Illi l-Ewwel Qorti ghazlet li taghti iktar piz lil dak kollu li qal l-appellat mentri ftit li xejn qieset dak sottomess mill-esponenti. Ma jidhirx per ezempju li hadet in konsiderazzjoni il-kunflitt li rrizulta bejn dak li xehed l-appellat u dak li xehed Albert Mamo, Kummissarju tal-Artijiet. Ghaliex filwaqt li l-appellat xehed li **hu ma kienx involut fin-negozjati mal-Gvern,** l-istess Albert Mamo **jghid illi fid-diskussjonijiet dwar il-kuntratt ta' rexissjoni l-appellat kien il-persuna li kien qed jaghmel it-trattattivi u** dan peress li kien l-avukat tal-Kumpanija. Pero' dan l-Ewwel Qorti, ghalkemm irrappurtatu fil-korp tas-sentenza, ma deherlihiex li kellha tikkummenta fuqu jew taghtih xi piz.

Kwindi l-esponent ihoss li l-Ewwel Qorti naqset bil-kbir milli tikkonsidra l-punti hawn fuq sollevati u ffukat biss fuq dak li qat l-attur bla ebda konsiderazzjoni tal-ispjegazzjoni li ta l-esponent u x-xhieda minnu prodotti. Li kieku l-ewwel Qorti ghamlet sforz minimu biex tevalwa l-argumenti mressqa mill-esponent ma kinitx certament tippronunzja ruhha bil-mod kif ghamlet.

2. Illi l-Ewwel Qorti f'paragrafu xott xott iddikjarat ukoll illi l-esponent qieghed jimpingi l-argumenti tieghu kollha fuq il-fatt illi l-attur huwa persuna pubblika. L-Ewwel Qorti waslet ghall-konkluzjoni li mill-fatti l-attur ma jistghax jitqies bhala ufficjal pubbliku. Hawn bir-rispett kollu l-Ewwel Qorti hawwdet xi ftit il-kuncett ta' "ufficjal pubbliku" u "persuna pubblika". Dak li kien qieghed jissottometti l-esponent kien illi l-attur, qua attivist politiku u anke Chairman tal-Malta Mediterranean Conference, huwa figura pubblika. Jekk dawn ir-rwoli ma jikkwalifikahx bhala figura pubblika allura nkunu qed naqghu fl-assurd.

Illi ta' nteress kbir fuq dan il-punt hija d-decizjoni fl-ismijiet **Av. Peter Fenech vs Miriam Dalli bhala Editrici ta' One News** deciza mill-Qorti tal-Magistrati fl-14 ta' Novembru 2011 u li kienet titratta fuq l-istess kwistjoni fejn dik il-Qorti qalet is-segwenti:- ***"Il-fatt li l-attur huwa jew jista' jitqies bhala persunagg pubbliku ma jidhirx li qed jigi kontestat minnu u fil-verita' tali fatt lanqas jista' jigi validament kontestat meta huwa rikonoxxut li l-attur izomm diversi karigi ta' natura pubblika bhal ad ezempju l-kariga ta' Chairperson tal-Mediterranean Conference Centre."***

Illi ghalhekk huwa iktar u iktar inawdit kif l-Ewwel Qorti qieset lill-appellat li ma jaqghax fil-parametri ta' persuna pubblika meta kienet ghadha kemm giet ippronunzjata sentenza f'materja identika fejn l-istess appellat lanqas biss ikkontesta l-fatt li huwa persunagg pubbliku.

Illi kif qalet il-Qorti fis-sentenza **John Mary sive Jimmy Attard vs Felix Agius (P.A. 29.10.01)** "Attivist politiku jew kunsillier jistghu jigu ekwiparati ma figura pubblika u ghalhekk japplika ghalihom il-principju li "*the limits of acceptable criticism is broader for politicians and public figures when acting in a public capacity than for private individuals. They have to show greater tolerance, especially when they themselves make public statements that could invite criticism*" (Commission Wabl vs Austria Report 4/3/1998).

Kif gie ritenut diversi drabi mill-Qrati taghna, figura pubblika trid tissaporti hafna aktar kritika u attakki milli ghandha tissaporti persuna privata ohra. Kif qalet tajjeb il-Qorti tal-Appell fis-sentenza **Dr. Louis Galea vs Joe Mifsud tat-3 ta' Frar 2012** "*Min jinvolvi ruhhu fil-politika jrid jistenna li jkun involut*

f'investigazzjonijiet li jolqtu direttament anke membri tal-familja tieghu, ghax kull allegazzjoni fir-rigward malajr tohrog fil-berah, u min irid jinvestiga bis-serjeta` ghandu dritt isaqsi dwar dan. Hu pertinenti dak li qalet il-Qorti tal-

Appell Kriminali fil-kaz ***Il-Pulizija v. Zammit****, deciza fit-28 ta' Ottubru 2011, li jittratta materja ta' libell. Il-Qorti qalet li f'certu cirkostanzi, kritika fuq*

kwistjonijiet li jolqtu l-hajja privata ta' persuni fil-politika tista' wkoll tkun gustifikati. Il-Qorti osservat illi:

"Ghalhekk hija l-fehma ta' din il-Qorti li l-hajja privata ta' persuna pubblika tista' tigi kkummentata u kkritikata safejn din il-hajja hija manifestament vizibbli minn barra minghajr ma tinciedi fuq il-hajja personali u intima tal-istess persuna pubblika, sakemm din il-hajja privata ma tincedix direttament u negattivament fuq il-funzjoni pubblika tal-istess persuna.

"Ghalhekk meta persuna pubblika jkollha dar illi hija f'qasam residenzjali tal-Gvern li tispikka fost l-istess djar residenzjali fil-kobor, fit-tul u fl-gholi taghha dina ma tibqax aktar fir-relm privat izda kulhadd ghandu dritt jaghti l-opinjoni

tieghu kif u ghaliex din il-persuna pubblika qeghdha f'dak l-istat, u hemm dritt illi jsiru domandi dwar il-legittimita` o meno ta' dak l-akkwist."

Illi ghalhekk l-esponent ihossu aggravat li ma nghatax dik il-protezzjoni mill-Ewwel Qorti hekk kif qeghdin jinghataw kollegi tieghu internazzjonalment.

3. Illi t-tielet aggravju jirrigwarda l-fatt li l-Ewwel Qorti addebitat lill-esponent il-hsieb malizzjuz wara s-silta de quo. L-Ewwel Qorti qalet illi "*jirrizulta ben car illi hawnhekk m'hemmx kwistjoni ta' zball genwin da parti tal-intimat izda hemm informazzjoni moghtija erronjament,* ***intenzjonalment u bi hsieb uniku illi itellfu r-reputazzjoni tar-rikorrent...***" Illi l-esponent ihoss li dan il-bran huwa altament ingust fil-konfront tieghu meta wiehed iqis li dak li gie rapportat fis-silta kien bran mehud mill-harga tat-Times of Malta tal-25 ta' Jannar 2006, lill-liema gazzetta l-appellat qatt ma ghamel libell u kwindi ma hassux ingurjat bl-istess tip ta' kumment. Kuntrarjament ghal dak enuncjat mill-Ewwel Qorti, l-intenzjoni tal-esponent kien li jesponi l-fatti mehuda minn dokumenti gudizzjarji, wiehed minnhomipprezentat mill-istess appellat.

Illi di piu' kien ingust ukoll il-kumment tal-Ewwel Qorti illi jaddebita nuqqas ta' gurnalizmu investigattiv serju stante illi kif jirrizulta li dak rapportat fis-silta gie mehud, kif diga ribadit, minn dokumenti ufficjali.

Kwindi certament is-silta lamentata ma kienet spinta mill-ebda hsieb intenzjonat izda biss kien hemm hsieb li jgib a konjizzjoni tal-pubbliku fatti li certament kienu fl-interess tal-pubbliku in generali tenut kont li l-eluf ta' liri li kienu nhafru kienu wkoll flus il-poplu.

4. Illi l-esponent ihossu aggravat ukoll bil-kummenti tal-Ewwel Qorti li f'pagni 19 u 20 tad-decizjoni taghha taghti x'tifhem illi l-gurnal tal-esponent intuza minn terzi biex jaslu ghall-ghanijiet taghha. Illi gie ppruvat illi din l-istorja nibtet wara li f'Ottubru 2005 il-Ministru George Pullicino kien iddikjara pubblikament li kien intlahaq ftehim mas-sidien tal-Jumbo Lido sabiex jittiehed lura. Kwindi din l-istorja kienet bdiet tigi investigata mill-gurnal qabel ma nghatat is-sentenza fil-konfront ta' Marisa Turkdogan.

Illi ghalhekk l-esponent ma jistax jifhem l-attakk sfrenat li ghamlet l-Ewwel Qorti fejn bl-iktar mod assurd qalet li **"kien id-dover tal-gazzetta....tindika minn fejn gabet din l-informazzjoni kollha...."** meta din l-informazzjoni kollha kienet fid-dominju pubbliku, ezattament fuq website tal-Gvern. Illi huwa wkoll assurd kif il-Qorti waslet ghall-konkluzjoni li din is-silta kienet spinta minn xi interessi ta' terzi, meta dan ma kienx il-kaz u fil-fatt lanqas qatt ma tqajjem bhala argument fil-mori ta' dawn il-proceduri.

5. Illi l-ahhar aggravju tal-esponent jirrigwarda d-danni likwidati mill-Ewwel Qorti. Illi kif gie rilevat iktar 'il fuq, dan huwa wiehed minn tlett libelli li l-appellat ghogbu jaghmel kontra l-gurnal Malta Today fuq l-istess storja. F'din il-kawza gew likwidati €3000 danni favur tieghu, fil-libell Numru 27/06 gew likwidati €10,000 u fil-libell Numru 26/06 gew likwidati €5000, u cioe danni komplessivi ta' **€18,000**. Illi jekk wiehed jara l-mertu ta' dawn it-tlett libelli isib li l-lament huwa wiehed komuni. Illi bil-proliferazzjoni tal-libelli intavolati mill-appellat, l-Ewwel Qorti tat lill-appellat izjed mill-massimu previst mil-ligi in kwantu danni.

Illi jirrizulta illi l-artikolu in kwistjoni mhux talli m'ghamillux hsara lill-esponent izda talli baqa' jipprolifera fil-appuntament politici tieghu u dan kif jirrizulta mill-anness dokument (Dok A). Kwindi kwalunkwe allegazzjoni li dan l-artikolu b'xi mod poggih f'xi dawl ikrah huwa altament infondat.

Illi, tenut kont tal-argumenti mressqa iktar 'il fuq, u minghajr pregudizzju ghall-mertu tal-kawza, l-esponent ihoss li d-danni likwidati huma eccessivi fic-cirkostanzi u ghalhekk anke jekk semmai din il-Qorti issib li l-artikolu de quo huwa libelluz, certament ghandha tittempra d-danni likwidati ghal ammont ferm inqas. Illi huwa inspjegabbli kif kollegi tal-esponent fuq storja identika u f'libell intavolat mill-istess appellat gew ordnati jhallsu danni ferm inqas minnu. Jekk dan jithalla jsir allura jkunu l-Qrati stess li jkunu qed joholqu ingustizzja lampanti a detriment tac-cittadini. Danni daqshekk elevati ifissru

biss li l-Qrati ikunu qed ipoggu sarima mad-dritt fundamentali tal-liberta’ tal-espressjoni kif prevista kemm fil-Kostituzzjoni u kemm fl-istrumenti legali l-ohra internazzjonali.

Ghal dawn ir-ragunijiet l-appellant Balzan qed jitlob li din il-Qorti thassar u tirrevoka s-sentenza appellata u tghaddi biex filwaqt li tichad it-talbiet attrici, tilqa’ l-eccezzjonijiet tal-konvenut, b’dana illi jekk dina l-Qorti jidhrilha li ghandha zzomm ferma d-decizjoni tal-Ewwel Qorti fuq il-mertu, tvarjaha in kwantu ikkundannat lill-esponent ihallas is-somma ta’ €3000 bhala danni.

Bl-ispejjez kontra l-appellat.

Rat ir-risposta tal-appell tal-Avukat Peter Fenech fejn gie sottomess:-

In limine litis jigi ddikjarat li fl-opinjoni umli tal-esponenti certu kummenti f’dan l-appell ma ghandhom qatt jigu permessi, ghaliex mhumiex denji ta’ rikors tal-appell.

Illi s-sentenza tat-12 ta’ Lulju 2012 fl-ismijiet premessi hija legalment korretta u fattwalment gusta u timmerita li tigi kkonfermata fl-intjier taghha bl-ispejjez kontra l-appellant, ghar-ragunijiet segwenti –

Illi l-Onorabbli Qorti tal-Magistrati fehmet ben tajjeb il-kwotazzjoni ppubblikat fil-pagna tal-editorjal fil-kaxxa mgharufa bhala *Unforgetable Quote of the Week* tal-gurnal *Malta Today* fid-29 ta’ Jannar 2006 mill-appellant u huwa bla bazi l-aggravju tal-appellant li jipprova jsostni li l-Onorabbli Qorti tal-Magistrati ma messha qatt sabet lill-appellant hati ta’ malafama fil-konfront tal-appellat, konsiderat ir-ragunar dettaljat li wassal lill-ewwel Onorabbli Qorti sabiex tikkonferma u ssib lill-appellant hati ta’ malafama fil-konfront tal-appellat.

Illi *di piu*, il-kwotazzjoni citata u mertu tal-proceduri odjerni, kontra dak kollu li qieghed jipprova jsostni l-appellant, mhux biss ma jikkoncernax fatti, izda tipprova thawwad mohh il-qarrej ordinarju permezz tal-*pastiche* ta' kwotazzjoni li ghamel l-editur bil-kumment li zied li kien ghadu kemm inghad fil-jiem precedenti quddiem l-Onorabbli Qorti tal-Appell. Din il-kwotazzjoni giet ippubblikata f'pagna ta' certa portata tal-gazetta u wara li fil-pagni precedenti tal-istess gurnal, kif ukoll fil-gimghat precedenti kienu saru diversi attakki u kummenti ohra dwar l-attur appellat. L-editur mhux biss ma jzommx ma' xi fatt, izda jaghzel li johloq kwotazzjoni, li fil-fatt mhiex kwotazzjoni li tirrifletti r-realta' izda allegatament zewg siltiet maghdudin flimkien, flimkien ma osservazzjoni tal-istess editur li hija fattwalment zbaljata u li fl-assjem taghha, twasslu lill-qarrej ordinarju sabiex jasal ghal koknkluzjonijiet inveritjeri u danneggjanti fil-konfront tal-esponent appellat.

Illi aktar minn dan, filwaqt li l-appellant editur fl-eccezzjonijiet isostni li dak li kien ippubblikat kien vertitjier u *fair comment*, waqt il-gbir tal-provi ma hareg xejn ghajr it-tentattiv tieghu sabiex jipprova jsostni l-insinwazzjonijiet inveritjeri maghmula fil-kwotazzjoni kkreata minnu u li wasslu lill-qarrej ordinarju ghal konkluzjonijiet invertijeri.

Illi l-konvenut appellant jidher li bbaza l-aggravji tieghu fuq is-segwenti –

1. Il-verita' tal-kontenut tal-artikolu in kwistjoni;
2. Il-kwistjoni dwar jekk l-appellat jitqiesx bhala persuna pubblika;
3. Il-kwistjoni dwar jekk l-agir tal-appellant kienx intenzjonat sabiex itellef ir-reputazzjoni tal-appellat;
4. L-osservazzjoni mghamula li l-gazzetta intuzat minn terzi ghal-ghanijiet personali tieghu/taghha.
5. Kontestazzjoni tal-ammont ta' danni likwidati mill-Onorabbli Qorti tal-Magistrati.

L-ewwel aggravju - il-verita' tal-kontenut tas-silta in kwistjoni

Illi permezz tat-tieni aggravju tieghu, l-appellant jargumenta li "*l-fatti kif esponihom fl-artikolu de quo huma sostanzjalment veri*."

L-appellant jilmenta li l-Qorti ma tatx widen ghad-dfiiza imressqa mill-appellanti. Tghid li l-ewwel parti tas-silta hija kwotazzjoni minn sentenza tal-appell u it-tieni parti tas-silta ssostni li hija kwotazzjoni ta' parti mix-xhieda tal-attur. L-esponent umilment jissottometti li fil-fatt il-kwotazzjoni tghid iktar minn hekk, tghid li Peter Fenech kien ghadu kemm xehed dan jiem qabel quddiem l-Qorti tal-Appell.

Illi jigi umilment sottomess li s-siltiet kontestati ghandhom jigu mixtarra u mgharbla mill-lenti tal-qarrej ordinarju. Huwa lecitu li jigi mistoqsi dak li seta' jifhem u fil-fatt fehem il-qarrej ordinarju meta qara s-silta in kwistjoni meta fl-istess pagna tal-gurnal, ftit linji 'l fuq l-appellat gie attakkat bi kwotazzjoni ohra, senjatament -

Accordingly it is most unacceptable when a libel is filed frivolosly with the direct intention of simply bullying a newspaper into shutting up. The libel case filed by Peter Fenech is simply one such case …. Peter Fenech's libel is an attempt to silence us. Malta Today will not be silenced or allow itself to be bullied into being silenced…..Rather than feeling embarrassed the man files a libel suit.

Illi f'dan ir-rigward, huwa relevanti li tigi citata silta minn Gately *On Libel and Slander,* li jipprovdi li –

The question is not what the dedendant intended, but what reasonable men knowing the circumstances in which the words are published, would understand to be the meaning .... Liability for libel does not depend on the intention of degamer but on the fact of the defamation – The question is not what the writer of an alleged libel means, but what is the meaning of t words he has used ... It is not the defendant's intention, or the meaning in his own mind, that makes the sense of the libel, but what was the meaning and inference that would naturally be drawn by reasonable and intellignet persons reading it.

Illi *in sostanza*, s-silta hija intiza, unikament sabiex tattakka r-reputazzjoni u l-integrita tal-appellat, sabiex twaqqghalu r-reputazzjoni u l-kredibilita' tieghu.

Illi s-silta *per se* taghti l-impressjoni li Peter Fenech kien qed jhawwad fil-verzjonijiet tal-fatti tieghu, ghaliex filli jghid mod u pprezenta libel f'sens wiehed, u filli qal kompletament l-oppost fil-Qorti tal-Appell. Huwa f'dan is-sens li s-silta citata u kkontestata mhijiex gusta u ekwa, peress li fl-ebda mument ma tiddeskrivi dak citat b'mod veritjiet, izda sempliciment ticcita barra minn lokhom kwotazzjonijiet ghall-konvenjenza tal-appellant, tghaqqadhom flimkien biex tipprova tumilja lill-appellat u zzid osservazzjoni skorretta ghall-ahhar, liema osservazzjoni tghaqqad iz-zewg kwotazzjonijiet u thawwad l-imhuh u iggielhom jemmnu li verament Peter Fenech ma jafx x'qed jghid u jghamel. Xejn ma jista' jkun aktar lil'hinn mill-verita' l-konkluzjoni li twassal lill-qarrej ordinarju din is-silta u ghalhekk dan l-aggravju ghandu bir-rispett jigi respint bl-ispejjez.

Illi dwar is-silta citata mill-appellant, jinghad li mill-provi li rrizultaw, Peter Fenech ma kienx involut fl-ebda stadju tan-negozjati, fil-fatt l-Onorabbli Qorti kienet qedgha ticcita xhieda tal-kontroparti u ma kienetx qedgha ticcita din l-istqarrija bhala fatt. Ghalhekk din l-istqarrija kif ikkwotata mill-istess editur, giet ikkwotata barra minn lokha u wasslet ghal konkluzzjonijiet zbaljati fl-imhuh tal-qarreja tal-gurnal. L-appellat fl-ebda hin u mument ma ddikjara li hu ma kellux xi konessjoni mal-kumpanija, u fil-fatt l-informazzjoni li hu kien qed jokkupa l-kariga ta' direttur fi hdan l-istess kumpanija kieent u ghadha accessibli ghal-pubbliku linformazzjoni li hu kien jokkupa kariga ta' direttur f'din il-kumpanija), iddikjara biss li hu ma kienx azzjonist, li lilu l-Gvern ma hafirlu xejn u ddikjara wkoll li meta kiteb, kiteb minn lat professjonali u mhux ghalih personalment. Dawn il-fatti kollha, editur ghazel, b'mod intenzjonalment u malizzjuz, kif ikkonfermat mill-Onorabbli Qorti tal-magistrati, li ma jsemmihomx u ghalhekk is-silta wasslet lill-qarrej ordinarju ghal serje ta' konkluzjonijiet zbaljati fil-konfront tal-appellat.

Illi mhuwiex korret lanqas l-argument tal-appellant fir-rikors tal-appell li jghati l-impressjoni li l-appellat kien azzjonist f'kumpanija li kienet azzjonista tal-kumpanija VAB Company Limited. Filv-erita', l-appellat kellu sehem wiehed minn hamest elef gewwa kumpanija li kienet hija stess azzjonista b'terz tal-ishma tal-Kumpanija VAB Company Ltd.

Illi rilevanti f'dan ir-rigward id-decizjoni tal-Qorti Ewropeja tad-Drittijiet tal-bniedem fl-ismijiet ***Fressoz & Roire v. France*** moghtija fil-21 ta' Jannar 1999, fejn *inter alia,* sostniet li *"people exercising freedom of expression, including journalists, undertake 'duties and responsibilities'."*

Illi fl-istess vena, sentenza ohra tal-Qorti Ewropeja fl-ismijiet ***Bladet Tromso and Stensaas v Norway*** tal-20 ta' Mejju 1999 ipprovdiet li – *Article 10 of the Convention does not, however, guarantee a wholly unrestricted freedon of expression even with respect to press coverage of matters of serious public concern. Under the terms of paragraph 2 of the Article, the exercise of this freedom carries with it "duties and responsibilities", which also apply to the press. These "duties and responsibilites" are liable to assume significance when ... there is question of attacking the reputation of privat individuals and undermining the "rights of others" .... By reason of the "duties and responsibilites" inherent in the exercise of the freedom of expression, the safeguard afforded by Article 10 to journalists in relation to reporting on issues of general interest is subject to the proviso that they are in good faith in order to provide accurate and reliable information in accordance with the ethics of journalism.*

It-tieni aggravju - il-kwistjoni dwar jekk l-appellat jitqiesx bhala persuna pubblika

Illi dwar it-tieni aggravju, *in linea preliminari*, jinghad li l-argument dwar jekk l-appellat jitqiesx bhala persuna pubblika huwa rrelevanti *ai fini* tal-libell, ghaliex il-proceduri ta' libell quddiem l-Onorabbli Qorti tal-Magistrati ma kinux jikkoncernaw il-livell ta' kritika li persuni pubblici jew le ghandhom ikunu soggetti ghaliha, izda kienu jikkoncernaw silta qarrieqa, silta li ppruvat tikser l-integrita u thammeg r-reputazzjoni tal-appellat f'ghajnejn l-qarrej.

Illi l-argument centrali, u ghalhekk huwa sottomess li dan il-punt jittenta jizvija lill-Onorabbli Qorti, huwa jekk is-silta esposta lill-qarrejja bhala fatt, irrelevanti jekk Peter Fenech hux persuna pubblika jew le, hiex korretta jew citazzjonijiet barra minn lokhom lio jwasslu biss lill-qarrej jikkonkludi li l-appellat qed jhawwad.

Illi *dato ma non concesso* li r-rikorrenti jista' jitqies bhala persuna pubblika, dan xorta mhux rilevanti ghall-fatti koncernanti l-ftehim milhuq bejn il-Gvern u s-socjeta' VAB Company Limited u s-silta ppublikata kellha tkun biss imsejjsa fuq il-verita'.

Illi rilevanti f'dan ir-rigward is-sentenza fl-ismijiet ***Onor Dr. Alfred Sant vs. Gordon Pisani et*** moghtija fit-30 ta' April 2002, fejn inghad li *"l-istess generu ta' persuni* [persuni pubblici] *ghandhom l-istess drittijiet ghall-preservazzjoni ta' integrita` u l-fama taghhom daqs haddiehor, u f'certu sens malafama fil-konfront taghhom hija iktar serja, peress li l-operat taghhom huwa dejjem suggett ghall-iskrutinju tal-pubbliku ... u ghalhekk tista' ssir aktar hsara lill-istess persuni hekk suggetti ghall-opinjoni pubblika." [kliem fil-parentezi tal-esponent].*

It-tielet aggravju - il-kwistjoni dwar jekk l-agir tal-appellant kienx intenzjonat sabiex itellef ir-reputazzjoni tal-appellat

Illi dwar it-tielet aggravju jinghad li l-fatti kif esposti, senjatament –

- il-fatt li s-silta giet ippubblikata fil-gurnal bhala kwotazzjoni tal-gimgha;
- il-fatt li din il-kwotazzjoni giet ippublikata fuq pagna fejn, kif citat aktar il-fuq saru diversi attakki sfrenati kontra d-dritt ezercitat mill-appellat li jipprezenta libell kontra din l-istess gurnal;
- il-fatt li l-kwotazzjoni ma kinetx tirrifletti r-realta' izda kienet tikkonsisti f'pastiche ta' zewg frazijiet;
- il-fatt li ma' din il-pastiche, l-appellant zied osservazzjoni ta' Peter Fenech proprju dik il-gimgha, il-gimgha meta kien ghadu kemm ipprezenta l-libell kontra din l-istess gurnal.
- Il-fatt li l-kwotazzjonijiet gew mittiehda barra minn lokhom,
- Il-fatt li l-kwotazzjonijiet ma gewx citati tajjeb ghaliex jikkonsistu f'rimarki li qal haddiehor fuq l-appellat u mhux dak li qal l-appellat innifsu.

Dawn kollha jindikaw l-intenzjoni tal-editur appellant li jimplika grajjiet li ma sehhewx u kummenti li ma ntqalux mill-appellat, sabiex isejsu l-impressjoni, fuq il-qarrej ordinarju, li l-appellat hawwad u kkotnradixxa lili nnifsu fi zpazju ta' ftit jiem u pprezenta libell ghall-ebda skop iehor hlief li jwaqqaf il-gurnal in kwistjoni minn li jkompli jippubblika dwaru u, *per conseguenza,* jghamlu hsara lir-reputazzjoni tal-appellat.

Ir-raba aggravju – L-osservazzjoni mghamula mill-Onorabbli Qorti tal-Magistrati li l-Gazzeta ntuzat minn terzi ghal-ghanijiet taghha.

Illi jigi umilment sottomess li ma' jista' jkun hemm l-ebda dubbju li din il-konkluzjoni kienet korretta. Dan il-fatt hareg car kemm mid-dettalji li ta' l-istess editor u gurnalisti tal-gazzetta meta xehdu, kif ukoll meta xehdet l-istess partiinteressata. Din l-osservazzjoni qieghda ssir lil hinn mill-fatt li –istess parti nteressata kienet dejjem prezenti gewwa l-awla tal-Qorti flimkien mal-gurnalist tal-istess appellant. L-attakki tant kienu diretti u personalizzati li l-osservazzjoni titnissel minn semplici qari tax-xhieda mghotija fil-process.

Illi minghajr pregudizzju ghas-suespost, jigi umilment sottomess li dan l-aggravju huwa lil hinn mill-mertu tal-appell u fil-fatt mhuwiex aggravju xejn izda biss osservazzjoni gratwita u ultimament, irrilevanti *a fini tal*-appell.

Il-hames aggravju – kontestazzjoni tal-ammont ta' danni likwidati mill-Onorabbli Qorti tal-Magistrati

Illi dwar id-danni jinghad li fl-ewwel lok, iz-zmien ta' *publish and be damned* spicca u li kull gurnalist, minkejja d-drittijiet kollha li huwa ghandu, huwa tenut responsabbli ghal dak kollu li jippubblika u fejn dak li jippubblika jkun ibbazat fuq fatti skorretti, hemm tkun inkisret il-linja bejn id-dritt tal-espressjoni u d-dritt tal-preservazzjoni tar-reputazzjoni u l-integrita' tal-individwu.

Illi wara li l-appellant ippubblika s-silta in kwistjoni, u wara li l-libelli nfethu biss fuq tliet artikoli minkejja l-fatt li kien hemm aktar, issa qieghed jitlob il-klemenza ghaliex gie ordnat ihallas id-danni. Ta' min ifakkar li f'dan il-kaz, ma nghatawx id-danni massimi anzi pjuttost danni minimi, u *di piu,* id-danni massimi f'dan il-pajjiz huma f'livelli mill-aktar baxxi meta mqabbla ma' pajjizi ohra fl-Ewropa u li l-hsara li tkun saret bit-tajn li jkun intefa' mhijiex rekuperabbli bl-ebda ammont ta' danni, lanqas *in linea* tal-massimu permess mill-ligi. Is-silta *de quo,* kif gie ppruvat iktar 'il fuq permezz tal-inkonsistenzi sottolineati, hija l-antitezi ta' rappurtagg gurnalistiku, fidil u shih u ghalhekk umilment jinghad li d-danni hekk kif likwidati mill-Onorabbli Qorti tal-Magistrati m'ghandhomx jigu rivizitati mill-Onorabbli Qorti tal-Appell.

Illi minghajr pregudizzju ghas-suespost, jigi nnutat li l-appellant gibed l-attenzjoni tal-Onorabbli Qorti tal-Appell ghall-fatt li minbarra d-danni likwidati fil-kawza odjerna, "*fil-libell Numru 26/06 gew likwidati €5,000 u fil-libell Numru 35/06 gew likwidati €3000, u cioe danni komplessivi ta' **€18,000***." Bir-rispett, jigi rilevat li huwa skorrett l-appellant meta jirreferi ghall-*quantum* ta' danni "*komplessivi*", ghaliex dawn jikkoncernaw proceduri u artikoli differenti u separati u ghalhekk, il-*quantum* ta' danni moghtija fi proceduri ohra m'ghandux jaffetwa l-gudizzju ta' din l-Onorabbli Qorti fil-konsiderazzjonijiet taghha.

Illi barra minn hekk, ma jaghmel l-ebda sens logiku u legali li jigu rivizitati d-danni fil-kawza odjerna sempliciment ghaliex minflok artikolu wiehed libelluz, l-appellant ghazel li jippubblika tlieta. Jigi umilment sottomess li l-valur tad-danni ghandu jirrifletti l-ingurja maghmula lis-suggett tal-artikolu *de quo* u li, fl-assenza ta' argumenti legali u fattwali li juru li l-ingurja ma saritx, it-talba tal-appellant ghall-diminwizzjoni tal-*quantum* tad-danni ghandha tigi respinta.

Illi finalment jinghad li kif tghallimna din l-Onorabbli Qorti, fl-istadju tal-appell hija prassi li sakemm il-mertu jkun gie deciz b'mod li l-fatti kif kwadrati ta' dak li ta lok ghall-proceduri ma setghux iwasslu ghad-decizjoni li ghaliha wasslet l-Qorti, allura s-sentenza ma tigix disturbata. Fil-kaz odjern, mhux biss il-fatti li taw lok ghall-proceduri odjerni setghu jwasslu lill-Onorabbli Qorti tal-Magistrati ghall-konkluzjoni li

waslet ghaliha, izda ma setghux iwasslu mod iehor, kif ben sintesizzat l-istess Onorabbli Qorti meta spjegat il-malafama fiex kienet tikkonsisti.

Ghal dawn ir-ragunijiet suesposti, l-appellat qed jitlob li din il-Qorti tirrespingi t-talba tal-appellant u tikkonferma s-sentenza appellata bl-ispejjez kontra l-appellant.

Rat l-atti l-ohra kollha tal-appell u l-atti kif kompilati quddiem il-Qorti tal-Magistrati.

Rat id-dokumenti kollha esibiti.

Rat li d-difensuri tal-partijiet ghamlu referenza ghal dak kollu li gie sottomess minnhom fl-appell numru 26/2006.

Rat li l-appell gie differit sabiex tinghata s-sentenza.

Ikkonsidrat:-

Dan hu appell minn sentenza tal-Qorti tal-Magistrati (Malta) f'kawża ta' libell proposta mill-appellat Dottor Peter Fenech kontra l-appellant Saviour Balzan, editur tal-Gazzetta Malta Today, u li kien l-awtur ta' **silta fil-kaxxa 'Unforgettable Quote of the Week' ppubblikata fil-pagna numru 19 tal-harga tal-imsemmija gazzetta tad-29 ta' Jannar 2006.**

Bis-sntenza appellata il-Qorti cahdet l-eccezzjonijiet kollha ta' l-intimat appellant u laqgħet it-talba tar-rikorrent appellat u iddikjarat illi s-silta fil-kaxxa 'Unforgettable Quote of the Week' ppubblikata fil-pagna numru 19 tal-harga tal-gazzetta Malta Today tad-29 ta' Jannar 2006 li tieghu l-intimat kien l-editur jingurja u jimmalafama lill-attur peress illi ghamel allegazzjonijet foloz u malafamanti fil-konfront tal-attur bl-iskop li joffendu l-unur u l-fama tal-istess attur u jesponuh ghar-ridikolu u ghad-disprezz.

Fl-ewwel aggravju tieghu l-appellant isostni li fl-ewwel parti tas-silta hemm rapportat li l-appellat, qua Direttur tal-Kumpanija VAB, qal li huwa kien involut fl-istadji finali tad-diskussjonijiet li wasslu biex certa Marisa Turkdogan tiehu f'idejha t-tmexxija tal-Jumbo Lido u dan b'referenza ghas-sentenza ricenti li kienet inghatat fis-27 ta' Jannar 2006 fil-kawza VAB Company Limited vs Maria Isabella sive Marisa Turkdogan, fejn kien ġie ritenut - ***"L-Avukat Dottor Peter Fenech, direttur tal-Kumpanija attrici, qal li huwa kien involut fl-ahhar tat-taħditiet li wasslu biex il-konvenuta tiehu t-tmexxija ta' l-istabbiliment f'idejha."*** L-appellant ikompli jsostni li kien l-istess appellat li xehed dawn il-precizi kelmiet.

L-appellant jisostni ukoll illi Albert Mamo, Kummissarju tal-Artijiet, xehed illi fid-diskussjonijiet dwar il-kuntratt ta’ rexissjoni l-appellat kien il-persuna li kien qed jaghmel it-trattattivi u dan peress li kien l-avukat tal-imsemmija socjeta’ VAB.

Illi l-appellat jgħid illi s-silta taghti l-impressjoni li Peter Fenech kien qed jhawwad fil-verzjonijiet tal-fatti tieghu, ghaliex filli jghid mod u pprezenta libel f’sens wiehed, u filli qal kompletament l-oppost fil-Qorti tal-Appell. Jgħid illi s-silta ticcita barra minn lokhom kwotazzjonijiet ghall-konvenjenza tal-appellant, tghaqqadhom flimkien biex tipprova tumilja lill-appellat u zzid osservazzjoni skorretta ghall-ahhar, liema osservazzjoni tghaqqad iz-zewg kwotazzjonijiet u thawwad l-imhuh.

Din il-Qorti tosserva illi ma jirriżultax illi l-appellat Peter Fenech kien involut f’xi stadju tan-negozjati in kwestjoni. Għaldaqstant din il-Qorti qed taqbel mal-konklużjoni tal-Ewwel Qorti u tikkonferma li jirrizulta illi l-informazzjoni ingħatat erronjament, intenzjonalment. Din il-Qorti taqbel ukoll illi tali kummenti huma ċensurabbli, u għalhekk dan l-ewwel aggravju għandu jiġi miċħud.

Fit-tieni aggravju tiegħu, l-appellant jgħid illi l-attur huwa persuna pubblika minkejja illi l-Ewwel Qorti waslet ghall-konkluzjoni li mill-fatti l-attur ma jistghax jitqies bhala ufficjal pubbliku. *Illi l-appellat jgħid illi l-fatt jekk huwa jitqiesx bhala persuna pubblika huwa rrelevanti ai fini tal-libell, ghaliex il-proceduri ta’ libell quddiem l-Onorabbli Qorti tal-Magistrati ma kinux jikkoncernaw il-livell ta’ kritika li persuni pubblici jew le ghandhom ikunu soggetti ghaliha, izda kienu jikkoncernaw silta qarrieqa.*

Il-Qorti tal-Appell, fil-kawża bl-ismijiet Vincent Borg vs Victor Camilleri datata 15 ts’ Novembru 1994 irreteniet illi - "*Ir-restrizzjonijiet li tagħmel il-liġi ta' l-istampa (Kap. 248) għandhom jiġu nterpretati fid-dawl ta' l-Artikolu 41 tal-Kostituzzjoni ta' Malta kif ukoll fl-isfond ta' l-Artikolu 10 tal-Konvenzjoni Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem, kif dan jiġi nterpretat fil-ġurisprudenza tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet Umani. Dana l-iżvilupp fis-sistema legali tagħna huwa żvilupp sinjifikanti ħafna għal pajjiżna billi ma jistax ma jkollux l-effett li jwessa' d-dritt ta' l-espressjoni. Madankollu, b'dana l-iżvilupp essenzjali, l-istampa ma ngħatat ebda passaport ta' immunita', billi tibqa' dejjem il-ħtieġa li jinżamm sens ta' proporzjon bejn il-liberta' ta' espressjoni u ċ-ċensura tal-malafama. Dejjem jinħtieġ li jinżamm bilanċ bejn il-bżonn li f'soċjeta' demokratika jitħalla spazju suffiċjenti għal-liberta' li wieħed jikkritika u li jsemma' l-opinjoni u l-ġudizzju tiegħu, mal-bżonn l-ieħor, xejn anqas meħtieġ, tad-difiża tar-reputazzjoni, l-unur u l-isem tajjeb, li kull persuna f'soċjeta' demokratika għandha kull dritt li tgawdi.*"

Ghalhekk irrespettivament jekk l-appellat kien jew ma kienx persuna pubbliku l-artikolu in kwestjoni ghandu jitqies li hu malfamanti. Huwa minnu illi persuna pubblika tista’ tkun il-mira ta’ kritika anke harxa u skomda mill-avversarji politici tagħha, u mill-istampa pero’, kif hu ormai risaput, il-latitudni ta’ tali kritika u l-margini ta’ tolleranza kienu fil-konfront ta’ tali persuna huma ferm akbar minn dak meta l-kritika tkun immirata lejn persuna li ma tkunx notorjament pubblika. Madankollu din il-Qorti tosserva illi sew jekk fil-każ ta’ persuna pubblika kif ukoll f’każ ta persuna mhux pubblika min jaghmel il-kritika għandu dejjem jaddebita fatti li huma veri u korretti.

Dan gie ukoll ritenut fis-sentenza fil-kawza “Lino Debono vs Saviour Balzan” deciza fis-27 ta’ April 2001 (Citaz. numru 165/92 GCD) fejn intqal – “*Min ilissen diskors malafamanti kellu, biex jezimi ruhu minn kull responsabbilita’, jkun f’posizzjoni illi jipprova li tali malafama filforma ta’ kumment kritiku kienet tirreferi ghal u tkun marbuta ma’ fatti li jkunu sostanzjalment veri.”*

L-ewwel Qorti rriteniet li l-konvenut appellant naqas li jipprova l-verita’ tal-fatti li dwarhom huwa kkummenta fl-artikolu in kwstjoni. Din il-Qorti taqbel ma din il-konkluzjoni tal-ewwel Qorti. Kwindi, irrispettivament jekk l-appellat huwiex persuna pubblika jew le, jimponi fuq min jirrapporta, cioe’ l-appellant, illi qabel xejn, u mhux biss, jivverifika il-fatt kif ukoll li jipprova lil hinn minn kull dubbju ragjonevoli, l-istess fatti li dwarhom ikun ikkommeta. Dan l-appellant naqas milli jagħmel. Ghalhekk anke dan it-tieni aggravju jimmerita li jiġi miċħud.

It-tielet aggravju jirrigwarda l-fatt li l-Ewwel Qorti addebitat lill-appellant il-hsieb malizzjuz. L-appellant jgħid illi dan il-bran mehud mill-harga tat-Times of Malta tal-25 ta’ Jannar 2006, lill-liema gazzetta l-appellat qatt ma ghamel libell u kwindi ma hassux ingurjat bl-istess tip ta’ kumment. In oltre, l-appellant jgħid illi kuntrarjament ghal dak enuncjat mill-Ewwel Qorti, l-intenzjoni tal-appellant kien sdemplicement li jesponi l-fatti.

Ġie ritenut fis-sentenza fil-kawza fl-ismijiet "Paolo Pace vs Maria Bugeja" (Vol.XXXVI P IV p 855) illi "l-*animus iniuriandi* huwa prezunt meta l-kliem li nghad huwa ingurjuz; imma din prezunzjoni hija *iuris tantum* li sservi biex tixhet fuq il-kwerelat il-piz tal-prova kuntrarja eskludenti dak l-*animus*". Issa jiġi osservat minn din il-Qorti illi l-

konvenut appellant ma ressaq ebda prova li teskludi l-animus. Il-fatti rrizultaw inveritieri u ma gewx sostanzjati billi almenu juru li l-konvenut kellu ragunijiet tajba biex jahseb illi dak illi kiteb kien veru. In oltre mhux il-kaz li hawnhekk il-Qorti tikkommenta dwar dak li deher f'gazzetta oħra, stante li hu ovvju li dak li ntqal f'ġurnal ieħor mhux il-mertu f'dan il-każ.

Illi l-ahhar aggravju tal-esponent jirrigwarda l-ammont ta' danni likwidati mill-Ewwel Qorti. Din il-Qorti tosserva illi indipendentement minn xi danni attwali, l-Att dwar l-Istampa jagħti massimu ta' ħamest'elef lira maltija (illum EUR11650) bħala kumpens għad-danni morali kkawżati lill-persuna offiża. Hija mħollija fid-diskrezzjoni assoluta tal-Qorti li tkun semgħet il-każ li tiffissa ammont sa mhux iżjed mill-massimu stabilit mil-liġi u li jkun l-iżjed jixraq għaċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ. Ghar-rigward l-aggravju dwar id-dannu, jingħad illi din il-Qorti ma tarax li ghandha tvarja s-somma li llikwidat l-ewwel Qorti fl-ezercizzju tad-diskrezzjoni taghha.

In vista ta' dak li gie premess l-appell tal-appellant jimmerita li jigi michud u kwindi s-sentenza appellata konfermata.

Ghal dawn il-motivi kollha:-

Tiddeciedi billi tichad l-appell tal-appellant Saviour Balzan u fl-istess hin tikkonferma fit-totalita' taghha s-sentenza appellata cioe' dik tal-Qorti tal-Magistrati (Malta) tat-12 ta' Lulju 2012.

Spejjeż kollha ta' dan l-appell jithallsu mill-appellant Saviour Balzan.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------